

NIEUWSBRIEF

NUMMER **10** april 2015

HET BEHOUDEN WAARD

Al weer enige tijd is er een interessante facebook-pagina: 'Oud-Hardinxveld-Giessendam', aangemaakt door de van oorsprong Boven-Hardinxveldse Ewoud Klop. Hierop zijn héél veel foto's te zien van 'hoe het vroeger was'. Van heel lang geleden, maar ook van recentere datum. Veel herkenbaarheid voor ieder die al een poosje in Hardinxveld woont en/of geïnteresseerd is. Als je niet oppast zit je zo úren te kijken. Vooral als je met je oude moeder kijkt en er heel veel oude verhalen bij loskomen...

Het doet je des te meer beseffen hoeveel moois er verloren is gegaan. Wat waren Hardinxveld en Giessendam mooi vroeger! Zoveel statige huizen, karakteristieke boerderijen, dijkhuisjes, groene plekken: helaas zóveel verdwenen. Gelukkig niet alles; er is in ons dorp nog steeds veel moois. Belangrijker is het je bewust te zijn van mooie (historische) plekken en panden en daar zuinig mee om te gaan, want voor je het weet zit je er met weemoed naar te kijken op 'Oud Hardinxveld-Giessendam'.

Het behouden waard!

Liesbeth Leenman, redactie.

Tip: wordt ook lid van de facebook-groep; hierop kun je ook zelf oude foto's en herinneringen delen met anderen.

De omslagfoto van 'Oud Hardinxveld-Giessendam' op facebook

MET NAME

Het is een onderwerp voor al heel wat gissingen geweest: de betekenis van de naam van het huis van familie Pille op Peulenstraat 192. 'Semarja'; het klinkt nogal on-hollands. En dat blijkt het ook te zijn. Wie namelijk goed thuis is in de bijbel, zal hierin een hebreuws woord herkennen; een naam om wel te zijn. Hij komt, om precies te zijn, drie keer voor in het Oude Testament. Toen Kees en Adri Pille een dikke 30 jaar geleden trouwden, zochten zij naar een passende naam voor hun huis. Dat werd Semarja, vanwege de betekenis van die (persoons-) naam: de Heer beschermt. Zo wilden zij hun huwelijk ingaan. Jaren later, op 10 november 2010, brak er 's morgens vroeg brand in hun huis. Hoewel het pand niet meer te redden was, werden zij zelf gespaard. De naam kreeg toen een extra dimensie voor hen.

Bijna twee jaar lang woonden zij met hun dochters in tijdelijke onderkomens, totdat hun nieuwe huis, op de oude plek, klaar was. Bij de oplevering werd een kleine ceremonie gewijd aan het onthullen van het naambordje. Hetzelfde

bordje als voor de brand, met een nieuw likje verf, kreeg weer een prominente plek op de gevel. Een huis met een boodschap!

Peulenstraat 192

STRAATNAMEN

Een nieuw seizoen, een nieuwe wijk: Tienmorgen in aanleg

Ver voordat de nabij gelegen wijk Tienmorgen in ontwikkeling werd genomen heeft de gemeenteraad van Hardinxveld-Giessendam al besloten dat de straatnamen in deze nieuwe wijk de herinnering aan de riviervisserij hoog moesten houden, een branche die ooit voor veel welvaart zorgde in het Boven-Hardinxveld van rond 1900. Wie weet bijvoorbeeld nog wat een breeuwplaats was? Dat het een zandplaat was waar men de boten liet droogvallen om de naden tussen het hout dicht te breeuwen? En wat breeuwen eigenlijk is? Een lesje over houten vissersboten: hout zet uit als het nat wordt en het krimpt weer als het droog wordt. Dit noemt

men het werken van het hout. Door het werken van het hout zullen er kieren tussen de planken ontstaan en zal het schip gaan lekken en zinken. Om dit lekken te voorkomen werden de naden tussen de gangen opgevuld met geteerde hennepvezels. Deze vezels werden 'het werk' genoemd. Behalve hennep werden soms ook mos, papier of oude kranten toegepast. De vochtige omgeving deed het werk zwellen, waardoor het zich goed in de naden vast zette en de dichting nog beter werd. De kieren die met werk opgevuld werden heetten de breeuwnaden. Wanneer het breeuwwerk te oud werd, werd het te stug en verloor de hechting met het aanliggende hout en de naad begon te lekken. Wanneer pompen dan niet meer hielp werd het hoog tijd om het schip te hellingen en op te kalfateren: van nieuw breeuwwerk laten voorzien.

Het opkalfateren van een boot

OUDE WOORDEN

Veel woorden in onze taal komen uit het Frans. Ze zijn blijven hangen uit de Franse Tijd wordt vaak gezegd. Dat is echter niet altijd zo. Het heeft vooral te maken met het feit dat vroeger in deftige kringen Frans werd gesproken, juist ook hier in Nederland. Een van de vernederlandste Franse woorden is astant. Brutaal wordt ermee bedoeld. Van oorsprong was het assurant, naar het Franse assuré, wat vrijmoedig betekent. Het woord astant is ontstaan in de volkstaal. Nog in 1865 schrijft Jacob van Lennep

‘zoo'n stinkenden smeerlap van 'n aстранterigen dief’.

Naast aстранt bestaat ook de langere vorm as-terant of aschranт. En er komen ook andere be-tekenissen voor, zoals onbeschroomd, zelfver-zekerd. Dus in dat geval zonder ongunstige bij-gedachte.

Dat het woord niet een resultaat is van de Fran-se Tijd blijkt uit het feit dat het al in 1669 voor-komt: ‘Om dat dit nu een versche memorie, en een waarachtige sake is, soo hebbe ik het assu-rant derven schrijven’. En in 1676 komen we ergens tegen ‘... een asserante kerel...’.

Dat een taal als de onze echt een levende taal is, blijkt wel als je het woord aстранt eens goed gaat ontleden. Dan kom je het in allerlei bijvor-men voor. Vroeger hadden ze het hier in ons dorp over ‘ontstrant’.

OORLOGSVERLEDEN

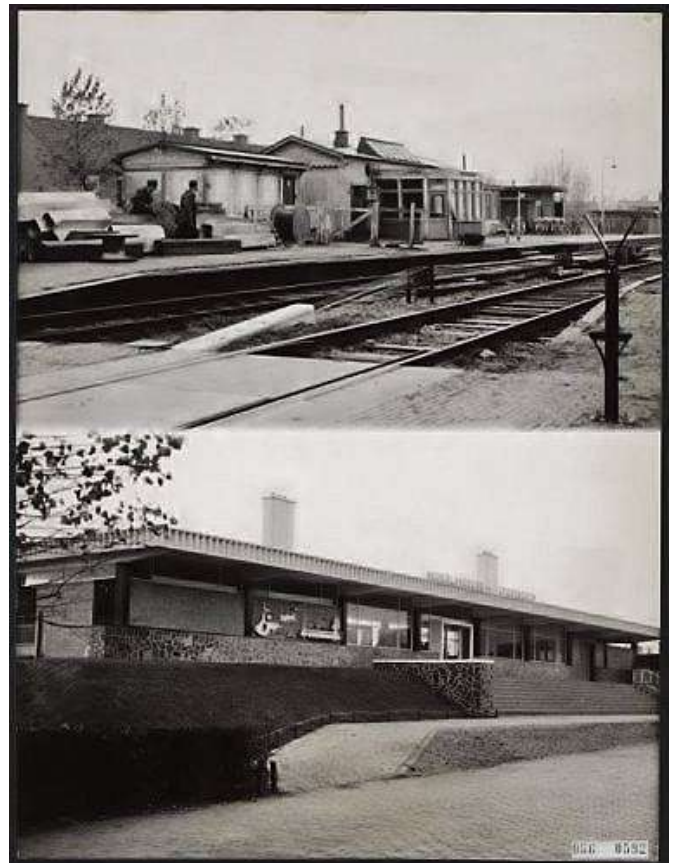
FILM ‘EEN SPOOR VAN VERNIELING’

Het mag dan hobby heten, maar ondertussen is Gert Romijn uit Boven-Hardinxveld bijna profes-sioneel filmproducent. Maar liefst 20 films heeft hij op zijn naam staan. De titel van zijn nieuwste film ‘Een spoor van vernieling’ dekt precies de lading: een verhaal over het bombardement van het station en omgeving in (Beneden) Hardinx-veld in januari en februari 1945. Romijn inter-viewde daarvoor mensen die dit zelf als kind hebben meegemaakt. Dit leverde 21 verhalen op over een drama dat bij de jongere generaties in de vergetelheid dreigt te raken of misschien niet eens bekend is. Het drama waarbij 5 men-sen het leven verloren en een enorme ravage ontstond. Een drama dat onnodig en zinloos was, omdat het eigenlijke doel, het uitschakelen van een zender van de Duitsers zender, niet gehaald werd.

Een drama dat zijn sporen naliet in families en in het dorp. Die eerste sporen worden nu vertolkt

door mensen die het na kunnen vertellen en de gevolgen van de andere sporen zijn nog te zien in de buurt van het station. Wat daar stond, werd weggevaagd en wat er nu staat is dus al-lemaal na die tijd gebouwd. Inclusief het huidige stationsgebouw, dat zo’n 100 meter van de oor-spronkelijke locatie gebouwd werd.

En wie weet er nu nog dat de Stationsstraat pas uit die tijd dateert, omdat hij van tevoren nog niet bestond?

Het oude en het nieuwe stationsgebouw

Deze film: een stuk geschiedenis van ons dorp dat nu in beeld gebracht is. Een klus die zo’n twee jaar besloeg en waarvan één dezer dagen het resultaat te zien is.

De DVD wordt uitgebracht door de Historische Vereniging. Alle leden krijgen er een toege-stuurd; verder is de film ook te koop bij het His-torisch Informatiecentrum en bij Gert Romijn, De Buurt 12. Kado-idee!

RECTIFICATIE

DE STATIONSTRAPPEN

Wat zijn wij blij met onze lezers!
Zie onderstaande reactie die wij ontvingen:

Veel dank voor het samenstellen en toezenden van de lezenswaardige en informatieve Digitale Nieuwsbrief nr. 9 van de Stichting Dorpsbehoud Een kleine correctie op het artikel over de stations trappen.

Er wordt op gewezen dat de inham tussen de 2 trappen werd gebruikt voor de kolenvoorziening voor de (stoom)treinen.

Dat klopt niet. Toen het station in gebruik werd genomen waren de stoomtreinen allang buiten gebruik.

De inham werd gebruikt voor het lossen en laden van diverse goederen die toen nog per trein werden aangevoerd.

De losplaats aan de Parallelweg raakte langzamerhand buiten gebruik.

Het goederenvervoer was inmiddels beperkt tot wat goederen die met de personentrein werden aangevoerd en werden opgeslagen in de opslagplaats van het station.

De inham bevindt zich daarom recht voor de deuren naar de goederenopslagplaats.

Na een aantal jaren is de aanvoer van goederen per trein geheel gestopt.

Peter, dank je wel voor deze waardevolle aanvullende informatie!

Het stationsgebouw rond 1960 met tussen de trappen de los-/en laadplaats

MIJN DORP

HET BURGEMEESTERSHUIS

Het huis van de burgemeester staat te koop! En, goed nieuws, je hoeft helemaal geen burgemeester te zijn om het te kunnen of mogen kopen. Nu zat er, voor zover ik weet, tussen de laatste bewoners (buitenlandse werknemers) ook geen van dat soort, maar toch.

Het is toch nog steeds 'het burgemeestershuis', de ambtswoning. Alleen dat woord al wekt ontzag op. En het huis zelf, op die centrale locatie in het dorp, doet de rest. Een toch wel statig pand!

Burgemeester Brinkman in al zijn waardigheid

Of associeer ik die statigheid puur met de functie als onderkomen van een deftig heerschap? Gek dat dat zo beklijft.

Want mijn eerste herinneringen aan dat huis vallen samen aan die van de, in mijn ogen, deftige burgemeester uit mijn jeugd: Abraham Leendert Cornelis Brinkman. De eerbied die ik voelde toen mijn vader me hem aanwees: dat is nou de Burgemeester.

Misschien zijn de boekjes van W.G. van der Hulst, waarmee ik opgroeide, mede debet aan dat ontzag. Want daarin werd de burgemeester afgeschilderd als een deftige heerschap met pijp, wandelstok, lorgnet. En wat denk je van de burgemeester uit 'Swiebertje', ook al zo imponerend.

In mijn kindertijd was burgemeester Brinkman ook zo iemand. Hij droeg dan wel geen lorgnet, maar wel een dikgerande zwarte bril (althans, in

mijn eigen herinnering en verbeelding). Hoewel niet groot van stuk, straalde hij voor mij een gewichtig soort waardigheid uit.

Eén keer in de maand kwamen wij bij hem aan de deur met een busje voor de 'verwaarloosde kinderen'. Hij was ons eerste adres, het busje was nog leeg als we bij hem aanbelden. Hij nam het altijd omstandig mee naar de hal achter de tochtdeur, en wij maar rammelen en gissen wat hij erin gedaan had...

In 1980 nam burgemeester Brinkman vanwege zijn pensionering afscheid van ons dorp. Eerst van Giessendam en na 1957 van Hardinxveld-Giessendam was hij 27 jaar de burgemeester, 'de eerste burger' van het dorp.

De voormalige burgemeesterswoning, Stationsstraat 4

Het huis bleef en vormde een waardig onderkomen voor diverse burgemeesters na hem.

Omdat mijn vader er vlakbij een stuk land aan de spoorlijn had, kwam ik er vaak langs.

Achter het huis lag een, in mijn ogen, wat mysterieuze tuin met veel bomen. En verder, tussen de tuin en de spoordijk, een stuk grasland, waar mijn vader en ik wel gras mochten maaien voor mijn geit. Later was daar een moestuin, waar ik met mijn vader regelmatig langsging voor plantjes, advies en een praatje. Zo ademde dat stuk grond met het pand erop voor mij iets vertrouwds, maar toch onbereikbaar uit.

Tot op heden! We zijn het wezen bezichtigen, mijn man en ik. Vreemd om dat bijzondere huis nu eens van binnen te zien. De tochtdeur door, naar de hal waar wij vroeger maar een glimp

van opvingen; het kamertje waar de burgemeester kantoor hield, de erker aan de achterkant, de dubbele kelder en nog veel meer.

Het was groot! Mooi, maar gróót. Helaas te groot voor een stel wiens kinderen bijna de deur uitgaan.

Hoe graag ik me zelf ook in zijn oude allure verlustigd had: het huis van de burgemeester is (nog steeds) te koop! Laat de eerste de beste geïnteresseerde burger zich maar melden!

Liesbeth Leenman

HERINNERING

Het overkomt iedereen wel eens, dat je ergens rijdt, fietst of loopt en ineens wat mist: 'Hé, hier is wat gesloopt'. Vaak blijkt dan dat je wel weet wat er stond, een huis, een fabriek, een winkel. Maar als je probeert de contouren ervan goed voor de geest te halen, dan blijkt dat lastig. De details herinner je je zeker niet. Dat is het gevaar van de herinnering. Om die reden wordt er veel gefotografeerd. Want voor je het weet, weet je het niet meer...

Het gekke is echter dat van datgene waarvan je een foto zoekt, die er niet blijkt te zijn. Of misschien is of was die er wel, maar deze is onvindbaar. Misschien weggegooid. De praktijk heeft geleerd dat heel veel foto's zomaar verdwijnen. In een opruimwoede, of na een overlijden als een huis moet worden leeggemaakt. Op zich toch al niet zulke prettige activiteiten. Misschien wordt daarom wel zo irrationeel gehandeld met – oude – foto's.

Veel overheden en instanties hebben daarom in het verleden fotografen opdrachten gegeven om iets – vaak meer dan iets - op de gevoelige plaat vast te leggen. Daarvan maken we nu dankbaar gebruik. Vooral als iets gaat veranderen of weg moet, wordt het nog even op de foto gezet. Ooit was er echter een tijd dat niemand er zich van bewust was dat het fotograferen van zoiets belangrijk was. Er werd toen al volop gefotografeerd, maar om daarmee te veranderen

toestanden voor het nageslacht te bewaren realiseerde niemand zich. In de meeste steden is dat nu de dagelijkse praktijk. Daar hebben de autoriteiten hun medewerkers de opdracht gegeven om foto's te maken van wat er is. Hier in Hardinxveld-Giessendam is men daar nog niet echt aan toe. Soms wordt bij gelegenheid wat op de foto gezet.

Gelukkig heeft onze stichting zo'n 35 jaar terug wel heel veel op dia gezet. Een aantal vrijwilligers heeft toen het dorp van Den Bout tot aan De Kaai gefotografeerd. Alle dia's uit die collectie zijn intussen door Ewoud Klop gedigitaliseerd. Elke dia heeft Ewoud op de computer gezet. Een helse klus moet dat geweest zijn. Binnenkort wordt de digitale collectie aan het bestuur van Stichting Dorpsbehoud overhandigd en zullen we met regelmaat uit die collectie putten om u via de nieuwsbrief te laten meegenieten. Maar misschien geniet u helemaal niet en wordt u melancholisch omdat dat moois van het plaatje er niet meer is.

Nostalgie...

Gelukkig zijn er ook uitzonderingen en duiken er ineens foto's op die aan de vergetelheid zijn ontrukkt. Enige tijd terug kwam iemand die onbekend wil blijven ergens wat materiaal brengen. Gevonden op de zolder. Het was nog van de ouders geweest. Daarbij zit deze prachtige foto. Van de bouw van een nieuwe ophaalbrug op de plaats waar het Kanaal van Steenenhoek via een gat in de Merwededijk in de Merwede uitmondt. Bij de Sluis, zouden we vroeger heb-

ben gezegd. Dat dit wel is vastgelegd heeft alles te maken met nieuwsgierigheid, stond laatst in een landelijk dagblad te lezen. De bouw van een brug is een combinatie van eeuwenoude Hollandse ingenieurstraditie en moderne inzichten. Een daar zijn we in Nederland heel trots op. Dat bewonderen we.

Hollandse trots: de bouw van een nieuwe brug bij de monding van het kanaal

HEIKELIGHEDEN

Onlangs werden de jaarlijkse HAGI-wandelingen gehouden; voor de 50^e en laatste keer. Helaas gebeurde dit niet zonder heikeligheden: een gedeelte van de route, over de Achterdijk, moest worden omgelegd vanwege een boer die dit gebied pacht en had afgesloten met hekken. Maar dat niet alleen: hij dreigde zelfs de route met mest te besproeien...

DE RIVIER

DORPEN AAN DE RIVIER

Het was rond het jaar 1100 aantrekkelijk om aan de rivier te wonen: het was economisch belangrijk en bovendien zat je op de oeverwallen droog; anders dan op het drassige land iets verder van de rivier vandaan. Zo ontstonden er overal langs de rivieren dorpen. Opvallend is dat er heel wat dorpen zijn met een 'Boven'- en 'Beneden' variant. Denk aan Boven-Leeuwen en Beneden-Leeuwen langs de Waal, Over- en Nederasselt langs de Maas, Opwetten en Nederwetten langs de Dommel en, langs de Hollandse IJssel, Haastrecht en Beneden-Haastrecht.

En uiteraard hoeven we niet ver te zoeken naar een voor ons heel bekend voorbeeld: Boven-Hardinxveld en Beneden-Hardinxveld. Als je erover nadenkt, rijst de vraag: welk van de dorpen was er het eerst? Het is tenslotte niet goed denkbaar dat er op één en hetzelfde moment twee dorpen tegelijk zouden zijn gebouwd en dat die meteen de huidige namen kregen. Nee, het moet met één dorp begonnen zijn. Maar welke zou dat zijn: het hoge of het lage? Meest aannemelijk is dat je stroomafwaarts, met de stroom mee, vaart, en eerst 'Boven' aanlandde en daarna pas 'Beneden'.

Dan zou de 'Boven' variant dus de oudste zijn. Kijken wij naar ons dorp, dan zien we ook iets dergelijks. Hardinxveld is een van de oudste dorpen van de Alblasserwaard, waar al in 1105 een pastoor, dus ook een kerk, was. Deze kerk stond op de Boven-Hardinxveldse Buurt. Het centrum van Hardinxveld was vroeger dan ook in 'Boven', terwijl 'Neder' aangroeide tegen de dam in de Giessen.

De rivierdijk anno 2015

UIT HET NIEUWS

De herinrichting van de Peulenstraat laat niet lang meer op zich wachten. In de plannen hiervoor is ook Stichting Dorpsbehoud betrokken.

In het ontwerp wordt tegemoetgekomen aan de hedendaagse eisen van functionaliteit, maar ook ruimte gegeven aan authentieke elementen, zoals gebakken klinkers.

Kortom: de Peulenstraat krijgt zijn fraaie nostalgische karakter terug met hedendaags winkelen en verkeersgemak.

En deze plannen zijn definitief!

Een winkelende dame zei met een zucht:

"Tjonge, wat ben ik opgelucht!

*De Peulenstraat wordt weer fraai ouderwets,
dat is zeker en niks geen geklets!*

Hier worden klinkers gebakken i.p.v. lucht!"

De Peulenstraat in vroeger dagen

JODEN IN ONS DORP

Sinds we het woordje vrede omarmen, lijkt het wel alsof er in de wereld steeds meer brandhaarden ontstaan. Berichten over vluchtelingen op de Middellandse Zee en over de gigantische aantallen doden, die daarbij te betreuren zijn,

bereiken ons vrijwel dagelijks. Mensen die op de vlucht zijn. Daaraan gaat een periode van ontberingen vooraf. Je ontvlucht je land niet zomaar zonder reden. Vaak zijn het verschrikkelijke ontberingen.

Rond deze tijd herdenken we in Nederland dat ons land zeventig jaar terug werd bevrijd. Voor Nederland was de oorlog voorbij. Voor velen was dat te laat. Ze waren in de oorlog omgekomen; meestal zijn ze vermoord. Een bijzondere groep vormen hierin de Joden.

Herkenbaar...

Ook drie Hardinxveldse Joden zijn afgevoerd naar concentratiekampen en daar onder onmenselijke omstandigheden omgekomen. Dat is de (Boven-)Hardinxveldse slager Barend Meyboom, zijn vrouw en zijn zoon David. Beide ouders zijn in de herfst van 1942 door de Grüne Polizei uit hun slagerij gehaald en meegenomen. Ze zijn gebracht naar Drenthe, naar het kamp Westerbork. Later zijn ze op transport gezet naar het vernietigingskamp Sobibor in Polen, waar ze op 14 mei 1943 in de gaskamers het leven lieten.

Zoon David zat ondergedoken op de Sluisweg. Tijdens een razzia werd hij zo bang dat hij zijn schuilplaats verliet en de Hardinxveldse benedenpolder in vluchtte. Daar werd hij door de Duitsers opgepakt. Ook hij werd naar Westerbork gebracht en later naar een onbekend vernietigingskamp, waar ook hij werd vergast. Mogelijk is dat Auschwitz geweest. David had nog

een zuster, die elders was ondergedoken was. Zij heeft als enige van het gezin de oorlog overleefd.

Dit overdenkend, word je nieuwsgierigheid gewekt. Een e-mail naar een landelijke organisatie leverde de mededeling op dat de plaatselijke gemeente meer moest kunnen vertellen over in het dorp wonende Joden. Dat bleek echter zo een, twee drie niet te lukken. Nu staan er in het bekende fotoboekje Hardinxveld-Giessendam – in grootmoeders tijd (Hardinxveld-Giessendam 1967) enkele foto's van Joden en daar staan bijschriften bij. Of wat daar staat helemaal juist is, weten we niet, maar het is zeker wel een mooi stukje overlevering. Daarom laten we ze hier volgen.

Omstreeks 1900 woonden er hier nog een stuk of twintig Joden, allemaal pure Hardinxvelders en Giessendammers, met slechts dit verschil ten opzichte van de andere dorpelingen, dat ze er wat afwijkende religieuze gebruiken op nahielden.

Izak de Jood (Izak van der Giessen) woonde samen met zijn zusters Mientje en Carlientje, aan de Peulenstraatkant naast de Jodensteeg. De familie woonde hier al in de Franse Tijd. Zuster Karoline overleed in 1926 en was de laatste Giessendamse jood (jodin).

Izak de Jood

In 1894 kwam de jood Salomon Brakel, waar hij tegenover de kerk in de Peulenstraat een slagerij opende. Echter in 1899 vertrok hij naar Amsterdam.

De Joodse familie De Vries woonde in Buitendams ter plaatse van de inmiddels niet meer in gebruik zijnde pastorie van de Gereformeerde kerk (nummer 43). Er waren twee broers, Jacob en Elias. De laatste was gehuwd met de Hardinxveldse slagersdochter Bartha van Straten. De gebroeders De Vries handelden in manufacturen. Aanvankelijk gingen ze met een bundel ellewaren aan een stok de boer op, later hadden ze een hondenkar.

Midden 19^e eeuw kwam David Meyboom hier wonen door zijn huwelijk met de Hardinxveldse Judith Harst. Hun zoon Samuel had rond 1900 een slagerij in de Peulenstraat, tot dat ze in 1906 naar Rotterdam vertrokken. Zijn zoons Barend en Levie hadden een slagerij in Boven-Hardinxveld. Levie overleed in 1932. Het lot van Barend staat hierboven beschreven.

DE SEIZOENEN DOOR

De Tiendweg in Boven-Hardinxveld nodigt uit tot een mooie voorjaarswandeling

Aan de Vecht of aan de Giessen? Het is Buitendams vanaf de achterkant

Uitbottend groen langs de rivier

Wachtend op het vaarseizoen

WILT U DE NIEUWSBRIEF OOK GRATIS ONTVANGEN?

STUUR UW E-MAILADRES NAAR

nieuwsbrief.sdb@gmail.com

COLOFON

Redactie : Liesbeth Leenman
Tekst : Liesbeth Leenman en Dick de Jong
Foto's : Ewoud Klop, Liesbeth Leenman en anderen
Fotobewerking : Ewoud Klop

Secretariaat: Kerkweg 72, 3371 AG Hardinxveld-Giessendam
www.dorpsbehoudhg.nl dorpsbehoudhg@kpnmail.nl